

Archiefwet 2021

Reactie Universiteit van Amsterdam, afdeling Documentaire Informatievoorziening:

Inleiding:

De nieuwe wet sluit op een aantal belangrijke punten zeker beter aan op de toenemende digitalisering en daarmee digitaal informatiebeheer, maar wij vinden dat de nadruk in de hele wet nog teveel ligt op het bewaren van informatie achteraf en daarmee nog te veel is geënt op de papieren situatie. Waar het bij papieren archieven nog mogelijk was om beheer achteraf toe te passen, is dit in een digitale omgeving praktisch onmogelijk. Al bij de creatie van digitale informatie moet zoveel mogelijk vastgelegd worden wat bewaard moet worden en hoe lang, maar ook wie verantwoordelijk is voor het beheer bij creatie en daarna, en wie gerechtigd is deze informatie in te zien. Vooral hoofdstuk 3 met in het bijzonder artikel 3.1 'ademt' nog de ouderwetse benadering van archivering achteraf. In de nieuwe wet zou de focus niet alleen moet liggen op bewaarinformatie, maar informatie in bredere zin waardoor tegenstrijdige belangen als transparantie van de overheid versus de bescherming van persoonsgegevens beter integraal kunnen worden gewaarborgd.

Vraag 1 van 4

1. Modernisering en begrippen

Met dit wetsvoorstel wordt een aantal centrale begrippen gemoderniseerd en bij de tijd gebracht, zoals met de nieuwe begrippen archiefdienst en depot (was archiefbewaarplaats en archiefruimte) en document (was archiefbescheiden). Wat vindt u hiervan? Zijn er nog andere begrippen waar u in dit verband aan denkt of die u mist?

De begrippen *archiefdienst* en *depot* zijn een verbetering, maar hebben nog te veel de connotatie van een papieren omgeving.

Een *document* wordt algemeen beschouwd als een geschreven tekst (papier én digitaal), terwijl de nieuwe Archiefwet een veel breder gebied bestrijkt. Dit zorgt voor verwarring en dit begrip is in onze ogen ontoereikend voor wat het wil aanduiden. Wij stellen voor de term *procesgebonden informatie* of *record* te gebruiken. Mocht de term *document* gehandhaafd blijven, sluiten we ons aan bij de opmerking van prof. dr. Ketelaar waarin hij voorstelt *ongeacht hun vorm* toe te voegen.

Overigens worden de nieuwe termen inconsequent gebruikt. Het *depot* wordt ook wel een *e-depot* of *digitale archiefbewaarcentrum* genoemd. In artikel 8.4 wordt in plaats van *document* gesproken van *bescheiden*.

We missen een definitie van het begrip *archief*. Dit lijkt ons onmisbaar vanwege de naam van de wet.

2. Waarde van documenten en publieke belangen

In het wetsvoorstel zijn (onder 'waarde van documenten') de publieke belangen benoemd die richtinggevend zijn voor archiefbeheer door overheden: de uitvoering van publieke taken en de verantwoording, de rechtsvinding, onderzoek en het cultureel erfgoed. Kunt u zich hierin vinden?

Dit is een grote verbetering ten opzichte van de Archiefwet 1995. Echter, deze beschrijving blijft voor de praktijk te abstract. Wij zouden graag zien dat er in de Memorie van Toelichting of in een andere uitwerking (een nieuwe Archiefregeling) een gedetailleerdere beschrijving wordt gegeven. Hierbij is het ook belangrijk te noemen dat de waarde van informatie kan veranderen; waar informatie bijvoorbeeld eerst de bedrijfsvoering dient, kan het later verantwoordingswaarde krijgen en tenslotte eventueel erfgoedwaarde of een bijzondere historische waarde, omdat het gerekend wordt tot een historische *hotspot*. Het is lastig om op deze veranderende waarde te anticiperen bij de creatie van deze informatie.

Vraag 2 van 4

1. Goede, geordende en toegankelijke staat en risicobenadering

Onder goede, geordende en toegankelijke staat is in dit wetsvoorstel toegevoegd, dat overheden hiertoe passende maatregelen nemen. Dit geldt ook bij vernietiging. Hiermee wordt een zgn. risicobenadering geïntroduceerd. Wat vindt u van deze benadering?

We hebben twee vragen over dit artikel 3.1:

- We vinden dat de risicobenadering onvoldoende wordt gespecificeerd in de toelichting. Daarbij snappen we het causale verband tussen de twee volgende zinnen (pag. 31) niet:

“Een nieuw element is de toevoeging dat overheidsorganen passende maatregelen moeten nemen om documenten in goede, geordende en toegankelijke staat te brengen en te bewaren. Dit biedt ruimte voor een risicobenadering bij het voldoen aan het voorschrift van goede, geordende en toegankelijke staat.”

In de wet zelf ontbreekt de term *risicobenadering* in zijn geheel.

- Wat wordt bedoeld met *passende maatregelen*? Zijn deze maatregelen reactief, waarmee zaken achteraf worden aangepakt, of proactief, waarmee voorafgaand aan het genereren van informatie al wordt bepaald wat de waarde van die informatie is en wat bijvoorbeeld de bewaartermijn is? De ervaring leert dat reactief beheer te laat is in een digitale omgeving. In onze ogen dient artikel 3.1 pro-actiever te worden geformuleerd.
- #### 2. Overbrengingstermijn
- Het wetsvoorstel bepaalt dat archieven na tien in plaats van na twintig jaar dienen te worden overgebracht naar een archiefdienst. Dit moet ertoe leiden dat met name (blijvend te bewaren) digitale documenten eerder duurzaam worden beheerd en openbaar worden voor het algemene publiek. Wat vindt u van deze maatregel?

Deze aanpassing is op zich goed, omdat dit de transparantie van de overheid verhoogt, maar we hebben vraagtekens bij de toepasbaarheid van deze nieuwe termijn. Het staat bijvoorbeeld haaks op het belang van zorgvuldige omgang met persoonsgebonden informatie, waardoor een enorme bewerkingsslag – vaak achteraf - noodzakelijk is. Daarbij is het aantal beperkingsgronden zodanig verhoogd dat de beoogde transparantie moeilijk haalbaar is.

Vraag 3 van 4

1. Openbaarheid en openbaarheidsbeperking
Na overbrenging naar het archief zijn documenten in principe openbaar, maar overheden kunnen hieraan tijdelijke beperkingen stellen. De beperkingsgronden in de Archiefwet zijn in dit wetsvoorstel meer uitgewerkt en geharmoniseerd met de gronden, zoals opgenomen in de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Wat vindt u van deze uitwerking en de aansluiting met de gronden in de Wob?

We hebben hier enkele vragen en opmerkingen over:

- De Wob wordt binnenkort aangepast, dus hoe pragmatisch is het om de Archiefwet nu aan te passen op een wet die binnenkort aangepast wordt?
- We snappen dat de beperkingsgronden uitgebreid dienen te worden nu de overbrengingstermijn verkort wordt, maar we vinden de uitbreiding te omvangrijk. De Wob heeft een ander doel en belang dan de Archiefwet, dus we vragen ons af of complete gelijktrekking van de beperkingsgronden dan geoorloofd is. Ook dit is des te meer een reden om de verschillende belangen (transparantie versus bescherming) in één wet te ondervangen.
- Wij maken ons zorgen over artikel 6.3, omdat er een risico bestaat dat beperking na overbrenging het belang van de burger (transparantie) in het nauw brengt. Bovendien vragen we ons af in hoeverre afwegingen voor openbaarheidsbeperkingen door politieke motivatie bepaald worden.
- Met betrekking tot artikel 6.6 vragen we ons af het overheidsorgaan niet verplicht moet worden (i.p.v. *kan*) om de beperking op te heffen wanneer de beperkingsgronden niet meer van toepassing zijn?
- Artikel 6.2, lid 3 ziet er heel anders uit dan het corresponderende lid uit de Wob (Artikel 10, lid 4). Wordt hier bedoeld dat milieu-informatie niet openbaar is? Zo ja, dan conflicteert dit o.i. dat met het belang van recht- en bewijszoekenden.

2. Inzagemogelijkheid

Wanneer documenten beperkt openbaar zijn, kunnen archiefdiensten op individuele basis inzage geven, afhankelijk van de aard van het verzoek en vaak onder voorwaarden. Als inzage in gehele dossiers en documenten niet mogelijk is, biedt dit wetsvoorstel een basis om informatie te verstrekken in andere vorm (bijvoorbeeld door delen van dossier en documenten af te schermen). Wat vindt u van dit gewijzigde inzageregime voor beperkt openbaar archief?

Deze wijziging is in principe goed, maar we zouden graag zien dat de *andere vorm* meer toegelicht wordt. Kan dit bijvoorbeeld ook een parafrasering zijn?

Vraag 4 van 4

1. Toezicht op overgebracht archief

Dit wetsvoorstel breidt het archiefwettelijk toezicht uit naar de overgebrachte archieven, waar het toezicht onder de Archiefwet 1995 was beperkt tot (het beheer van) de niet-overgebrachte archieven. Wat vindt u van deze uitbreiding van het toezicht en de hiervoor gegeven argumenten (onder meer digitalisering en e-depotontwikkeling)?

Allereerst, wij lezen nergens in de wetstekst dat het toezicht wordt uitgebreid naar overgebracht archief. We lezen dit alleen in de Memorie van Toelichting. We zijn het ermee eens dat voortdurend toezicht op vluchtige digitale informatie noodzakelijk is, maar we vinden het vreemd dat de archivaris hierin een dubbelrol zal hebben. Dit zou namelijk kunnen inhouden dat hij zijn eigen vlees keurt.

2. Archivarissen

De aanwijzing door overheden van een archivaris is volgens dit wetsvoorstel voortaan verplicht. Het wettelijk voorgeschreven diploma daarentegen vervalt. Wat vindt u van beide maatregelen?

Het verbaast ons dat de verplichting tot diplomering vervalt en dat daarbij de competentie- en kwaliteitseisen aan de functie / rol van archivaris o.i. ook te vrijblijvend worden beschreven in de wet en de Memorie van Toelichting. In onze ogen moet diplomering voor een archivaris een vereiste blijven, omdat deze belangrijke functie anders te willekeurig vervuld kan worden. Maar we zijn het er zeker wel mee eens dat de huidige opleidingen gemoderniseerd moeten worden. Deze schieten vaak tekort ten opzichte van de vereisten van een digitale informatieomgeving. Er is grote behoefte aan professionals die proactief informatie beheren in een digitale omgeving en hierover adviseren. Hoe dan ook moeten de eerder genoemde competentie- en kwaliteitseisen aan de functie / rol van archivaris duidelijker beschreven worden in de wet en de Memorie van Toelichting.

De andere informatieprofessionals – naast de archivaris - zouden in onze ogen het beste de naam van recordmanager kunnen krijgen. Nog een argument om de term *records* te gebruiken in plaats van *documenten*.